

Skelkandi dømi um vantandi almannapolitikk

Oddagrein

TAÐ var skelkandi at hoyra sjónvarpstíðindini um sjúka kvinnu, sum røktarverkið ikki kundi taka sær av. Samstundis góvu hesi tíðindini eina ábending um, at tað eru óivað mong sjúk, sum familja og onnur leggja alla orku í at taka sær av.

HETTA var tað gamla í Føroyum og hetta er gott. Hesin hugburðurin liggur framvegis í føroyinginum, og tað skulu vit vera fegin um. Hann sigur okkum nakað um næstrakærleika og okkara sosiala sinnalag. Hesum mugu vit ikki sleppa, men verja.

Tá tað er sagt, so mugu vit eina ferð afturat ásanna, at okkara heilsuverk - ella røktarskipan - ikki nøktar tørvin í dagsins samfelagi. Heldur ikki hevur almannaverkið skipanir, sum kunnu veita familju ella øðrum noktandi fíggarligt gjald fyri hjálp ella umsorgan.

Í hesum føri er talan um kvinnu, sum maðurin hevur ansað í eini 20 ár. Men nú er hann farin, og eingin móguleiki er hjá sjúku kvinnuni at koma á røktarheim. Børnini hava arbeiði, og eitt móguligt endurgjald fyri at ansa mammuni, er so lítið, at tað kann ikki sammetast við eina lønarinntøku, sum øll hava brúk fyri í samfelagnum í dag.

EIN loysn er funnin - fyribils í hvussu er - men hetta er aftur eitt dømi um, at okkara skipanir og tænastur á almanna- og heilsuøkinum eru ikki nóg góðar. Hetta er sagt og ásannað fleiri ferðir, og tey, sum nú hava ábyrgdina, skulu ikki lastast. Afturimóti má tann nýggja føroyska almanna-lóggávan verða so mikið fræg, at hon eisini hevur loysn á slíkum málum.

NÚ eru í øllum førum góðir móguleikar at seta út í kortið av nýggjum. Í fleiri ár hevur bara verið móguligt at halda tær og pössu um verandi skipanir, hóast onkur nýskipan hevur sæð dagsins ljós. Aðal-orðaskifti skuldi verða um almannamál síðst í januar, men tá útsetti landsstýris-kvinnan í almannamálum tað til síðst í februar, men í dag skriva vit 3. mars. Enn er eingin frágreiðing lögð fram, so tað gongur óivað ein mánaði, áðrenn vit fáa eina hómig av, um veruligur politiskur vilji er at skapa nakað nýtt og framburðarkent á almanna- og heilsuøkinum.

NEYÐUGT er óivað at hugsa øðrvísi, og viðurskipti eiga at verða greinað. Men grundarlagið má enn sum áður verða ein solidariskur almanna- og heilsupolitikkur og ikki brúkaragjaldspolitikkur fólkafloksins.

Sosialurin

Viðmerkingar:

Virðið rættin hjá kvinnuni til fosturtøku

Í staðin fyri at standa model til eina slíka herferð, áttu politikarar okkara at virt rættin hjá kvinnuni at søkja sær abort, tá umstøður hennara gera tað átrokandi neyðugt, sigur Turið Debes Hentze, sum setir spurningin, um kvinnan sjálf ella ein serfrøðingur skal avgera, um hon skal fáa abort

Enn einaferð skal spurningur setast við rættin hjá kvinnuni at fáa fosturtøku gjørd undir tryggum umstøðum, nevniliga undir læknahond istaðin av kvak-salvara. Hesaferð í hami av eini skerping av okkara av-oldaðu fosturtøkulóg, so-leiðis at nú skulu serfrøð-ingar avgera, um kvinnan kann fáa fosturtøku.

Í dag verður kanska gloymt, at í botn og grund er fosturtøkulógin gjørd fyri at tryggja at kvinnur ikki mistu lívið ella fingi óbót-aligan skaða av fosturtøkum framundir undir ábyrgdar-leysum ótryggum umstøð-um. Fosturtøku er ikki nakað nýtt fyrbrigdi og bert søgugongdin við teimum mongu ræðslusøgnum um gjørdar fosturtøkur átti at verið nóg mikið at víst á hvussu álvarsliga óhepna støðu ein kvinna kann koma í, sum gerst við barn óynskt.

Graviditetur kann broyta lívsleiðina

Hóast samfelagið stóðugt broytist og í nógvir mátar er betri og øðrvísi enn fyri 50 árum síðani, so kann tað framvegis nú sum tá seta eina kvinnu í ta álvarsamu og óhepnu støðu, at hon velur abort framum at fæða barnið. Og soleiðis fer íva-leyst altíð at vera. At fyri-gigla sær sjálvum ella øðr-um eitt samfelag við ongum abortum, broytir ikki nógv henda veruleika.

Samfelagið verður helst ongantíð so, at eitt gitid egg í bukinum, og eitt seinni verður til eitt barn, altíð er vælkommið. Tvørturímóti kemur tað ofta tvørt fyri, og hjá summum so tvørt fyri, at best er at beina fyri tí -ongantíð ov skjótt. Ein graviditetur og eitt barn kann broyta lívsleiðina hjá eini kvinnu púasta. Talan kann t.d. vera um unga gentu, kanska 14-16 ár, sum skuldi havt alla framtíðina fyrri sær, hvussu nú við skúlagongd, útbúgving og øðrum. Er tað alt líkamikið, ella er tað minni vert enn tað liv sum veksur í bukinum á henni, og sum enn als ikki er blivið eitt menniskja, og sum hon annars onki

annað fóli fyri enn sum ein stóran trupulleika. Og er tann litli klumpurin í bukinum eisini so nógv verður, at hesin skal liva fram um alt - og so er líkamikið hvussu lívið hjá kvinnuni og barninum, tí óynskta, annars verður, tá tað kemur í hesa ikki altíð tespiligu verð.

Eru tey yvirmenniskju

At banna kvinnum fostur-tøku bert við tí eini grund-geving at hetta er at týna liv - gudsskapt liv - og á henda hátt útrøpa kvinnurnar og læknarnar sum dráps-fólk, er ein herferð sum ikki fírheldur seg til veruleikan og dagligdagin hjá okkum menniskjum, men sum við sjálvrættvís og ofta við bib-liuni í rygginum, skal siga øðrum hvussu tey skulu liva.

Ófta ívast tú í, um við-haldsfólkini til slíka herferð liva í hesi verðini sum menniskju, kanska eru tey yvirmenniskju - ella liva tey kanska á ein slíkan hátt, at tey ongantíð koma út fyri slíkum lagnum. Lata tey kanska eyguni aftur.

Kvinnan veit best sjálf

Tey mongu seinni árin er fosturtøkan framd undir skipaðum viðurskiptum undir læknahond í Føroyum ella aðrastaðni. Hetta hevur kanska fingið onkran at gloymt ella at undirmeta, at ynskini hjá kvinnuni til fosturtøkuni eru eins sterk og áður. Viðhvørt verður ført fram, at nú gongur tað so lætt og automatiskt. Tibetur gongur tað lættari nú, men automatiskt verður tað ongantíð. Gentan ella kvinnan sum er uppá vegin, er tann, sum best av øllum eigur at vita, um hon ynskir at fæða barnið, sum nú stendur henni í boði. Tað er hon sum fyrst av øllum skal taka sær av barninum, tað kemur í verðina og geva tí umsorgan. Tað er hon sum veit, hvør pápin er, og um stuðul kann væntast frá honum. Tað er hon sum veit, hvønn stuðul hon kann vænta frá sínum nærmasta. Tað er eisini hon sum veit best, um hon yvirhøvar ynskir eitt

barn undir teimum umstøð-um hon livir undir, og tað er eisini hon sum skal av-gera, um hon heldur at eitt barn verður ein ov stór forð-ing í lívi hennara til at hon t.d. kann fáa eina skúla-gongd ella útbúgving, sum hon kanska hevur ætlað sær ella stendur mitt í. Og tað er tiskil eisini hon sum best veit, hvat barnið hevur í væntu.

Seksuallívið er enn tabu hjá summum

Tibetur nýstast fær kvinnur í dag at fáa abort, tí tær ikki eru giftar ella ikki hava ein pápa til barnið - og treyð-ugt so, at innan summi umhvørvi eru hesar reglurnar enn galdandi. Og so trag-ikomiskt tað er, so eru just hesir bólkir ofta eisini ímóti abort. Hvussu ger tann gentan. Fær hon abort í loyndum ella eigur hon eitt barn við ongum pápa. Og fyrri at tað skal vera heilt fullgigið, so er hetta ofta sama genta sum ikki fær neyðuga seks-ualundirvísing heima og um foreldrin skuldu bestema so heldur ikki í skúlanum - tí seksualundirvísing er privat øki. Seksuallívið er framvegis tabu innan nógvar familjur.

Tað skil ikki yvirlátast til serfrøðingar at finna útav, um abort skal loyvast van-ligum frískum kvinnum. Tað er kvinnan sjálf sum evt. saman við lækna sínum skal finna fram til, um tað er hennara veruliga og væl-umhugsada sannføring, at hann ikki ynskir at eiga barnið. Evt. ráðgevarar skulu ikki hava til uppgávu at fortelja kvinnuni, hvat er best fyri hana, men bert saman við henni finna fram til hvør støða hennara er. Avgerandi er, eisini fyrri eft-irtdina, at tað er hennara avgerð, og ikki avgerðin hjá foreldrum, serfrøðingum ella øðrum sum liggur til grund.

Ein avgerð um abort er ein álvarslig avgerð og tað er at undirmeta kvinnuna og hennara avgerð yvir liv hennara at taka frá henni rættin sjálf at velja, um hon ynskir abort. Tað er hennara liv og lívsleið sum skal virði-

– Bert eitt herróp um at »lív ikki má týnast« er at einfaltgera lívið, men hetta herróp er klárt og lættskiljandi og tiskil væl hóskandi á politiska vígvøllinum, sigur Turið Debes Hentze

ast og setast uppmóti lívið hjá fostrinum - og so eisini lívinum og innihaldinum í lívinum hjá evt. barnið.

Bert eitt herróp um at »lív ikki má týnast« er at einfaltgera lívið, men hetta herróp er klárt og lættskiljandi og tiskil væl hóskandi á politiska vígvøllinum. Sjálvandi kanst tú siga at tú resp-ekterar hetta sjónarmið teirra, men kortini geri eg tað ikki meiri enn so, at eg hugsi at onkur av hesum viðhaldsfólkið høvdu tagt! ella kanska verið minni hardmælt, tann dag tey høvdu trupulleikan tætt at sær og veruliga skiltu hvørja menniskjalagnur tað snúði seg um - og skiltu at her snúði seg ikki bara um orð.

Istaðin fyri at standa model til slíka herferð og siga lítið og onki, so haldi eg stundin átti at verið kom-in fyri politikkarar okkara at virða henda rættin hjá kvinnuni at søkja sær abort, tá umstøður hennara gera tað átrokandi og neyðugt, og nútímansgera lóggávu okkara soleiðis, at kvinnan fær fyrstu 12 vikurnar av graviditetinum einsamøll, evt. saman við lækna sín-um, tekur hesa avgerð.

Turið D. Hentze